

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 8 2 5 1 1 2 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

Izpitna pola 2

Narodna zgodovina

Petek, 29. avgust 2008 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začinjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli. Pri reševanju si pomagajte s slikovnim gradivom.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

SLOVENCİ V PRVIH DVEH DESETLETJIH PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

1. Poleti in jeseni leta 1945 je bil na osnovi dogovora Tito-Šubašič v Jugoslaviji formalno obnovljen večstrankarski sistem. Delovanje strank pa so ovirali, tako da te na volitvah v ustavodajno skupščino 11. 11. 1945 niso hotele sodelovati.

Kako se je imenovala enotna lista kandidatov na teh volitvah?

Kako je oblast navidezno zagotovila pluralnost volitev na voliščih?

Glede na vir navedite zlorabi, ki sta se dogajali na voliščih.

Kdo je lahko prvič volil na prvih povojnih volitvah?

Pooblaščenca Ozne smo dan pred volitvami dobili razpored, za katera volišča v posameznem okraju odgovarjamo. Istočasno pa smo dobili direktivo, da na volitvah moramo zmagati. Pri tem se lahko poslužimo kakršnegakoli »nedokazljivega« vplivanja na volivce, pa tudi »nevidnega pretakanja« kroglic. Sam sem na problematičnih voliščih pretrgal tekstilni trak v črni skrinjici in tako povzročil, da so bile volitve v to skrinjico »slišne«.

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 86. DZS. Ljubljana)

(4 točke)

Slika 1

(Vir: Dolenc, E., 2002: Zgodovina 4, str. 207. DZS. Ljubljana)

2. Obenem z onemogočanjem večstrankarskega sistema oblasti je potekalo obračunavanje z ostanki narodnoosvobodilnemu boju nasprotnih sil in z nasprotniki novega režima. Pojasnite, kako so obračunavali s temi nasprotniki.

(2 točki)

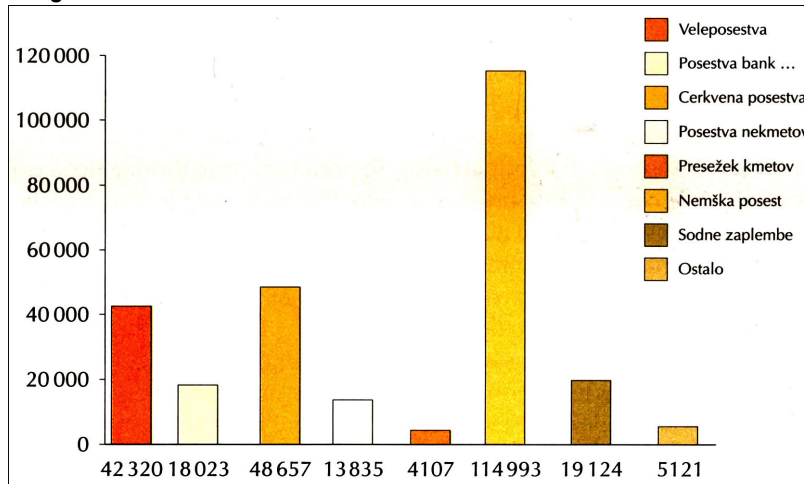
3. Najmočnejša opozicijska sila v državi je bila katoliška Cerkev. Proti njej je oblast izvedla vrsto ukrepov. Navedite štiri ukrepe proti katoliški Cerkvi in utemeljite takšno ravnanje oblasti.

(3 točke)

4. Pomemben ukrep nove oblasti je bila tudi agrarna reforma. Katero temeljno načelo so uveljavljali z agrarno reformo? Glede na preglednico 1 navedite štiri skupine ljudi oziroma institucije, ki jim je bilo vzeto največ zemlje. Pojasnite, zakaj agrarna reforma ni prinesla pričakovanih rezultatov.

(3 točke)

Preglednica 1

(Vir: Dolenc, E., 2002: Zgodovina 4, str. 210. DZS. Ljubljana)

5. Temeljni usmeritvi novega državnega vodstva sta bili poddržavljenje gospodarskih zmogljivosti in zgraditev bazične industrije. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi odgovori.

(3 točke)

- A Podržavljenje je komunistična oblast začela posredno takoj po vojni, ko so začasno ali trajno zaplenili premoženje pobeglih ali izgnanih Nemcev.
- B Z dvema zakonoma o nacionalizaciji je država postala lastnica tretjine vsega premoženja v državi.
- C Izkušeni lastniki so v novih državnih obratih obdržali funkcijo upraviteljev in tako pripomogli k hitri gospodarski rasti podjetij.
- D V prvi fazi nacionalizacije so poddržavili banke, zavarovalnice in težko industrijo.
- E Največ investicijskih sredstev so namenili gradnji elektrarn in obratov težke industrije, zapostavljali pa so predelovalno industrijo in blago za široko porabo.
- F Kljub pomembni vlogi državne lastnine je država podpirala tudi zasebno pobudo in podjetništvo, tako pa dohitevala razvoj najbolj razvitih držav.

6. Zaradi vsesplošnega pomanjkanja hrane in kmetijskih pridelkov za predelovalno industrijo je država uvedla obvezni odkup. Pojasnite, glede na kaj je država določila odkup in zakaj so se kmetje temu upirali.

(2 točki)

Slika 2

Obvezni odkup žit pred kmetijsko zadrugo poleti 1948

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 897.
Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

7. Tako kakor preostala Evropa je bila pri odpravljanju težav tudi Jugoslavija deležna mednarodne pomoči. Kako se je imenovala organizacija Združenih narodov, ki je pošiljala pomoč predvsem v hrani (zadostuje navedba kratic)?

(1 točka)

8. Leta 1947 je bil po sovjetskem vzoru sprejet zakon o petletnem gospodarskem načrtu. Pojasnite, kaj je predvideval ta načrt. S katerimi ukrepi je država leta 1947 zavrla industrijski razvoj Slovenije?

(2 točki)

9. Obdobje po vojni imenujemo tudi čas administrativnega socializma, ki traja do uvedbe delavskega samoupravljanja.
Razložite, zakaj to obdobje označujemo s pojmom administrativni socializem. (1 točka)

10. V času administrativnega socializma se je družba na Slovenskem srečevala z novimi problemi. Glede na spodaj navedeni odlomek iz takratnega časopisa razložite, kaj označujemo z izrazom črna borza.
Katere probleme poleg črnoborzijanstva povojne družbe še prepoznate v odlomku? (2 točki)

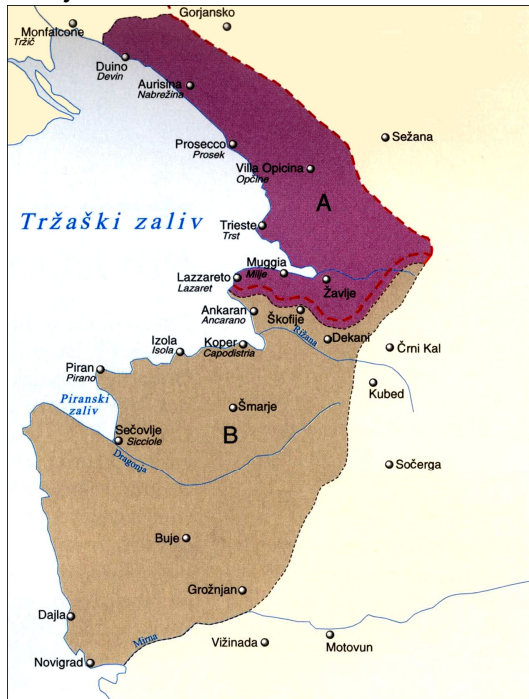
Na množičnem sestanku II. In III. kvarta v Trbovljah se je javno razpravljalo o trafikantu Gorjupu v zvezi s črno borzo. Imenovani kot trafikant prodaja ženske nogavice po 200 do 300 din par. Na sestanku na Barbari v Trbovljah so ostro ožigosali mesarja Plevčaka, ki prodaja meso svojim dobrim znancem, za ostale pa ga nima. Kritizirali so nekatere organe oblasti, ki vidijo črno borzo le med nižjimi sloji, tisti, ki pa vozijo cele avtomobile natovorjene z najrazličnejšim blagom in živili, se sprehajajo na prostem in se norčujejo iz težkega življenja delovnega ljudstva.

(Vir: Ljudska pravica, Vojni dobičkarji, str. 7, ponedeljek, 24. december 1945, leto VI., št. 210)

11. Po vojni se je odprlo tržaško vprašanje in določanje nove meje z Italijo.
Pojasnite, zakaj zahodni zavezniki niso hoteli prepustiti Trsta Jugoslaviji.
Po čigavi črti so takoj po vojni najprej razdelili sporno ozemlje Julijske krajine?
Kako je bilo ozemlje Julijske krajine razdeljeno do pariške mirovne pogodbe leta 1947? (3 točke)

12. Vprašanje meje na zahodu Slovenije še več let po vojni ni bilo rešeno. Leta 1947 je bila podpisana pariška mirovna pogodba z Italijo. Kako se je imenovala nova politična tvorba, ki je nastala s podpisom pariške mirovne pogodbe, in kako so razdelili njeno upravljanje? S katerim sporazumom so dokončno uredili mejo med Jugoslavijo in Italijo, ki velja še danes? (3 točke)

Zemljevid 1

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 215. DZS. Ljubljana)

13. Leta 1955 je bila podpisana Avstrijska državna pogodba. V njej so bile slovenski manjšini v Avstriji zagotovljene manjšinske pravice. Kateri člen Avstrijske državne pogodbe govori o varstvu slovenske manjšine v Avstriji? Naštejte dve pravici, ki sta s to pogodbo zagotovljeni slovenski manjšini v Avstriji. (2 točki)

Slika 3: Demonstracije na Koroškem

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 217. DZS. Ljubljana)

14. Povežite slovenski manjšini na Madžarskem in v Italiji v levem stolpcu z ustreznimi elementi v desnem stolpcu tako, da na prazno črto pred elementom zapišete ustrezno črko.

(3 točke)

A Slovinci v Italiji	_____ Videmska pokrajina
B Slovinci na Madžarskem	_____ porabski Slovenci
	_____ Novi Matajur
	_____ slovensko poklicno gledališče
	_____ Monošter
	_____ Rezija

15. Leta 1947 je bil ustanovljen informburo.
Kaj pomeni kratica informburo?
S kakšnim namenom je bil informburo ustanovljen?

(2 točki)

16. Leta 1948 je izbruhnil spor med informburojem in Jugoslavijo. Opišite spor v naslednjih točkah: odnosi med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo do spora z informburojem, navedite in opišite en vzrok za spor med Jugoslavijo in informburojem, naštejite in opišite dva ukrepa Sovjetske zveze za discipliniranje Jugoslavije, obračun jugoslovanskih oblasti z informburojevci.

(5 točk)

17. Jugoslavija se je od začetka petdesetih let 20. stoletja razvijala drugače kakor druge komunistične države. Uvedla je sistem socialističnega samoupravljanja. Navedite, kateri družbeni sloj je z uvedbo samoupravljanja formalno prevzel oblast in katera vrsta lastnine je bila uvedena z novim sistemom.

(1 točka)

18. Z uvedbo samoupravljanja so v tovarnah dobili delavske svete. V kateri slovenski tovarni je bil izvoljen prvi delavski svet? Glede na vir navedite, kakšno nalogo so imeli delavski sveti.

(2 točki)

Delavski sveti važen korak k demokratizaciji našega gospodarstva

Naloga delavskih svetov bo pomagati vodstvu podjetij pri reševanju gospodarsko mobilizacijskih nalog, zaradi česar bodo v dragoceno pomoč direktorjem podjetij, na drugi strani pa bodo povečevali sodelovanje delavskih množic pri upravljanju našega gospodarstva. Delavski sveti bodo preučevali gospodarske plane podjetij, dajali bodo svoja mnenja ...

(Vir: *Ljudska pravica*, Ljubljana, sredo, 11. januarja 1950)

Slika 4: Prvi delavski svet v Kranju

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., 2002: *Zgodovina 4*, str. 221. DZS. Ljubljana)

19. Leta 1952 se je Komunistična partija Jugoslavije preimenovala v Zvezo komunistov Jugoslavije, prav tako Komunistična partija Slovenije v Zvezo komunistov Slovenije. Večjo vlogo naj bi ponovno dobila Ljudska fronta, ki se je preimenovala v Socialistično zvezo delovnega ljudstva. Razložite, kaj je s spremembo želela pokazati Zveza komunistov. Ali je bil s temi spremembami (preimenovanji) v Sloveniji uveden večstrankarski sistem? Utemeljite svoj odgovor.

(2 točki)

20. Od začetka petdesetih let se je spremenila tudi jugoslovanska zunanjepolitična usmeritev. Obkrožite črke pred pravilnimi trditvami, povezanimi z jugoslovansko zunanjo politiko v tem obdobju.

(3 točke)

Slika 5: Mejni prehod Fernetiči

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 1134. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

- A Jugoslavija je navezala dobre stike z Zahodom, Vzhodom in državami tretjega sveta.
- B Jugoslavija je bila ena izmed pobudnic gibanja neuvrščenih in je leta 1948 na Brionih gostila prvo srečanje tega gibanja.
- C Slovenska meja z Avstrijo je bila do osemdesetih let 20. stoletja še vedno hermetično zaprta.
- D Jugoslavija je imela dobre zunanjepolitične odnose le s socialističnimi državami.
- E Državljeni Jugoslavije so dobili v šestdesetih letih potne liste in so lahko potovali po svetu.
- F S spremembo jugoslovanske zunanje politike je slovenska meja z Italijo in Avstrijo postala najbolj prehodna meja med Vzhodom in Zahodom.

21. Industrijska proizvodnja je začela v Sloveniji naraščati v petdesetih in šestdesetih letih. Glede na preglednico (zaposlenih) navedite, katera industrijska panoga je najbolj napredovala v letih 1955 do 1965.
Katera industrijska panoga je zaposlovala največ delavcev?
Katera gospodarska panoga je bila druga po moči leta 1960?
Razložite, zakaj je zaposlovala tako veliko delavcev.

(3 točke)

Preglednica 2: Zaposleni po gospodarskih panogah

PANOGA	1955 Štev. zaposlenih	1960 Štev. zaposlenih	1965 Štev. zaposlenih
INDUSTRIJA	141.471	185.177	228.210
Premogovništvo	13.828	13.637	12.800
Črna metalurgija	10.327	11.337	11.904
Kovinska	23.794	35.368	46.858
Elektroindustrija	6.427	10.867	20.106
Lesna	15.051	20.235	24.458
Tekstilna	24.848	31.304	36.700
GRADBENIŠTVO	40.706	39.000	40.905
KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO	25.813	30.942	36.522

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 1129. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

22. Spremembe pa ni doživela le industrija, temveč tudi kmetijstvo. Navedite dve spremembi, ki ju je doživelo kmetijstvo od začetka petdesetih let. Razložite, zakaj je bila od leta 1953 velikost kmečke posesti omejena na deset hektarjev obdelovalne zemlje.

(2 točki)

23. Gospodarska rast v Sloveniji je dvignila tudi življenjsko raven. Naštejte tri trajnejše dobrine (proizvode), ki so jih začele kupovati slovenske družine. (1 točka)
24. V drugi polovici šestdesetih let so bili v Sloveniji na oblasti partijski »liberalci«. Na čelu slovenske vlade je bil Stane Kavčič. Pojasnite, kakšno stališče so imeli partijski »liberalci« in Stane Kavčič o gospodarstvu. Kako se je končalo njegovo predsedovanje? (2 točki)

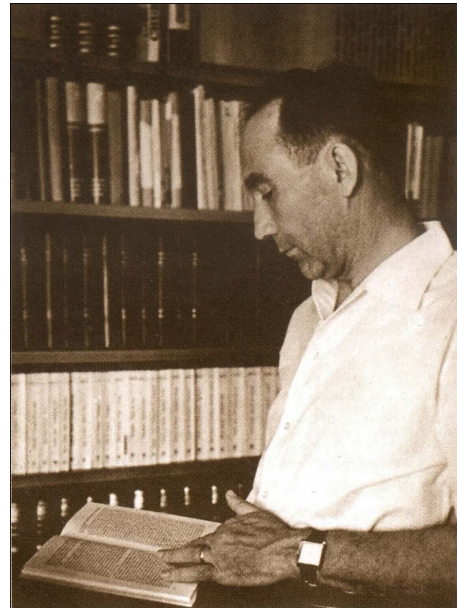
a) stabilnost in v njej čim večjo vlogo tržišča, zakona vrednosti in tržnih cen. Največja možna stopnja inflacije bi smela biti polovico normalne stopnje obrestne mere hranilnih vlog, torej ne preko 5 %.

(Vir: Kavčič, S., 1988: *Dnevnik in spomini*, str. 323. Časopis za kritiko znanosti. Ljubljana)

V vsakem okolju so namreč želeli imeti »svojo« 29. sejo in razčistiti, kdo je »liberalec« in kdo ni. Komunisti so med seboj namreč iskali »liberalce« in »kavčičevce«. V partiji so izvedli »čistko«, ki pa je zajela predvsem pasivne člane, med katerimi je bila večina v Zvezo komunistov sprejeta od sredine šestdesetih let naprej, ko se je uveljavil »liberalizem« v ZKS. Zaradi »frakcionaške« dejavnosti, tj. spogledovanja z »liberalizmom«, je bilo izključenih pet članov.

(Vir: *Slovenska novejša zgodovina 2*, str. 1118. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

Slika 6: Stane Kavčič

(Vir: *Slovenska novejša zgodovina 2*, str. 1057. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

25. V pravilnem časovnem zaporedju od 1 (najstarejši dogodek) do 6 (najmlajši dogodek) razvrstite spodaj navedene dogodke. Pri razvrščanju si pomagajte z letnicami, navedenimi v oklepaju (leto 1945, 1947, 1950, 1961, 1963 in 1972).

(3 točke)

_____ Ljudska republika Slovenija se preimenuje v Socialistično republiko Slovenijo.

_____ Slovenija dobi prvo ustavo.

_____ V Jugoslaviji je prva konferenca neuvrščenih.

_____ Končala se je vlada Staneta Kavčiča.

_____ V Sloveniji je bil izvoljen prvi delavski svet.

_____ Sprejet je bil zakon o agrarni reformi.

Prazna stran